

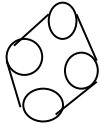

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: VAVAKOSO LOTU RARABA...**

May 5, 2019: Na Siga ni Turaga: Na Tucake mai na Mate: III: Sa guce ko Mate, sa qaqa ko Jisu, sa Tucake Tale mai na Mate:
Bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavou ni noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakatata se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegu-cegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gumu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qaraumi na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

1. Ena macawa oqo Siga ni Turaga 5 Me, 2019:

A. Ai Vakamacala me baleta na Cakacaka ni Apositolo: Eda raica enai vola oqo e rua na kenai vakatagedegede: i. Nai tukutuku ni veigauna ena rai vakatamata [historical level]: Eda kila ni vola ko Luke na Vuniwai mai Anitioki, Siria, nai vola oqo kai kuri ga ni nona Kosipeli ka vola taumada vei Ceofilo, dua na turaga rogo ka dokai ka ni tautauvata na vosa ni veidokai ei cavuti vua na kovana ko Filikesa kei Fesito [Cakacaka 23,24,25]. Eso tale era kaya ni volai vei ira na 'lomana na Kalou', ko ya nai balebale ni vosa na Ceofilo.[theokalous, philo –loloma]. Eda kila ni tokani nei Paula ko Luke ka rau dau salavata kei koya enai lakolako ni nona kaulotu. A rairai a volai nai vola ruarua, ko ya na Kosipeli [60AD/ACE] kei na Cakacaka [63-70 AD/ACE] mai Sisaria se mai Roma. Baleta ni sotava tiko ko Paula na veika dredre ena nona beitaki mai vei ira na nona meca, sa yaga kina nai vola oqo me sabaya na vei le era kaya tiko na saqati Paula. E sega ni tukutuku kece me baleti Paula, se dua vei iratou na tisaipeli [apositolo], se nai tukutuku ni lotu taumada, ia sa tukuni ga kina na veika bibi me baleta na tete ni cakacaka ni vunautaki ni Tukutuku Vinaka. **ii. Na rai mai na yasana vaKalou [Divine level].** Sa vakabibitaki na cakacaka ni Yalo Tabu ka rairai voleka sara enai naki ni vola me yacana "Na Cakacaka ni Yalo Tabu". Sa bibi talega ni solia vei Ceofilo na bibi ni Vakabauta, na kena tete yani nai Tukutuku Vinaka, sega ena nodra vuku kei na kaukauwa vakatamata, ia na kaukauwa kei na veituberi ni Yalo Tabu: kei na kena veibasai ko ya na tete ni nodra veibeitaki na meca me ra beitaki Paula kei ira era vakabauta. Ke sa volai vei ira 'e lomana na Kalou' sa matata sara nai balebale ni vola oqo vei ira era vakabauta ena gauna ko ya kei keda talega ena gauna oqo. Sa bibi sara kina vua na tamata me vakabauti Jisu Karisito me yaco me Turaga kai Vakabula kei na vakasinaiti ena Yalo Tabu. **I. Meda rai**

lesuva vakatotolo na veika sa yaco tiko: Na dina, na qaqa kei na veivakurabuitaki ni sa tucake tale mai na mate na Turaga ko Jisu, [na vosa vaKirisi ‘anastasis’ na ‘up’ or ‘rising’— ‘tucake’ se ‘duri cake’ e vakayagataka na vosa ‘resurrection’ ‘tucake tale’ mai na mate...nona rairai vei iratou na tisaipeli kei ira na lewe vuqa, sa veisautaka nodra bula yadua. Ena vakasama ni Lotu ruarua: na Eastern Orthodox, e dau vakabibitaka na tucake tale nei Jisu ka okati kina na vei ka kece-universal resurrection kei West [Lotu Katolika VakaRoma kei na Lotu Protestant-Poresiteni;ka okati kina na Lotu Jaji [Anglican-Episcopal] Lotu Wesele, Presbyterian, Congregational kei na kena coke eso na Penticostal churches] eda vakabibitaka sara na tucake tale nei Jisu [individual resurrection]eda qai tomana yani ena tucake tale ni tamata vakabauta. Sa tarava, era sa talairawarawa na tamata vakabauta me waraka na sovaraki ni Yalo Tabu. Ni sa yaco mai, ka ra sa vakaukauwataki kina, era sa vakarorogo ena veitalai me tukuni Jisu me tekivu mai Jerusalemi me yacova nai yalayala kei vuravura. Era sa talairawarawa na tisaipeli [gonevuli], baleta nira sa talai yani era sa vakatokai mei apositolo [talai]. Nira sa yakasinaiti ena Yalo Tabu, era sa doudou na tukuna nai Tukutuku Vinaka ni veivakabulai ena vukui Jisu [Kosipeli]: na bula nei Jisu, na nonai vakavuvuli [didache-teaching], vakabibitaki na nona mate mai na kauveilatai, na nona tucake tale, na nodra vakasinaiti ena kaukauwa ni Kalou me tukuni se vunautaki Jisu kei na cakacaka ni veivakabulai [kerygma-vaKirisi-kerugma]. Ena Cakacaka wase 2-5 nira sa vakasinaiti ena Yalo Tabu, eso era sa vakabauta ka ra lesu ena veiyasai vuravura ni oti na Kanavata ni Lako Sivia kei na Penitiko. Ko ira nai apositolo era sa vakayacora na cakacaka mana, sa tekivu talega mera vakasewasewani, vosacataki vakailasu...era vesu ka biu e vale ni veivesu. Raici Pita kei Joni... ena bogi sa rairai mai na agilosi, sereki rau ka biuti rau tale ena katuba ni Vale ni Soro mai Jerusalemi. Sa tomani tale na vunautaki ni mate, tucake tale nei Jisu, kei na nodra vakasinaiti ena Yalo Tabu...sa dredre me tarovi. Ena vunau nei Pita kei ira na vo ni apositolo sa dusi ira ka beitaki ira nai liuliu ni Lotu nira vakoti Jisu ena kauveilatai. Na ka ga mera cakava, sa vakaraitaki vakadodonu sara, mera veivutuni, era na vakabulai.

1. A.Cakacaka 9:1-6, [7-20]: Meda raica mada na vu ni kena saqati na vakabauta vou: Sa vuqa na vu ni nona saqata ko Saula nai vakavuvuli vou se ‘Sala vou’[Coke Vou], ko ya na vakabauti Jisu ni sa tucake tale: A cava me vakayacori? i. Mera vesu nai liuliu ni Sala Vou ka ra dro mai Jerusalemi; ii. Me sogoti na kena tete nai vakavuvuli vou ki na veikoro lelevu tale eso; iii. Mera tarovi na lotu vaKarisito ena vakavuleqa vei Roma; iv. Me vukea na nona toso cake ko Saula ena nonai tutu vaka Farisi; v. Me vukea na duavata ni Lotu vakaJiu ni ra to kece me valuta na nodra meca levu ko Jisu kei na nonai vakavuvuli. Na Coke Vou sa na vakaleqa se vakavererevarevataka na Lotu vakaJiu. *Ogo e dua na tikina ka rawa me nodai talanoa talega baleta ni ogo edua na gaunisala tani eda muria ena noda vaqara na dina.* II. Ena gaunisala ki Tamasiko [350km/175 maile mai Jerusalemi], sa matata ni sa siviti Isireli

ka lako vaka yani ki na vanua ko Siria. Nai vola tara kai vakadinadina ni veika ena la'ki vakayacora ko Saula sa soli mai vua na Betelevu; sa kenai balebale ga ni sa kilai mai na veta e cake ni lotu na veika e dodonu me vakayacori ena Sala Vou, ka sa vakaleqa na lotu raraba ka dodonu ga me vakarusai. Ea sega ni yali vei Saula na nona vakamatei ko Sitiveni, ka ni a vakatawa tiko na nodrai sulu na qase era a vakaviriki Sitiveni. Ea sa rogoca nai otioti ni vosa nei Sitiveni, *“Kemuni na Turaga, ni kakua ni cudruvi ira enai valavalaca ogo”* [Cakacaka 7: 60]. Sa rairai kakana lo tiko ena nona vakasama. Ia, ni rogoca na domo ea kacivi koya *“I Saula, I Saula! Ko sa vakacacani au ena vuku ni cava? [why?].* Ea dua na taro levu ka sa vakayavalati Saula [Paula] tiko ena nona bula taucoko! Sa ganita vinaka na nona sauma na taro ko ya, *“O cei koi kemuni Turaga? Sa kila ko Saula se domoi cei? Na vosa ‘Turaga’ [Lord] sa cavuti ga Vua na Kalou kei Jisu ni sa tucake tale mai na mate...sa vosa ni qaqa me baleti Jisu ea cavuta Vua ko Paula. Ea sota kei Jisu, ka sai vakaraitaki vou tale ni dina e vinakata na Kalou, ka sega ni ka e nanuma se ko ira sa talai tiko yani kina ogo me vakarusa. Sa vakacalai na vakasama e taurivaki raraba [nodra nanuma na Lotu], ka sai vakarau ni bula ena veisiga se vakabauti raraba.* III. Na nodrau sota ogo kei Jisu, ko Koya sa tucake tale, sa *vakararamataki koya*, ka sa vakavuna me liaci koya vakai koya ni cala na gaunisala e muria tiko. Sa dodonu me vakanadakuya sara. Ka sa rai se lau na matana vakayalo, ia sa sega ni rai rawa na matana vakayago. IV. Sa kacivi koya ko Jisu, ka ra sa veivuke talega kina na wekana vou era vakabauti Jisu. Ko Ananiasa sa la'ki masulaki koya, ka sa rai vakayago, vakayalo talega, sa curumi koya na Yalo Tabu, papitaisotaki ka kana talega ni oti e tolu na siga, [raica na veika sa yaco: *oti e 3 na siga, masulaki, sa rai rawa, sa curumi ena Yalo Tabu, tarava na papitaiso...sa lewa ga na Kalou na veitaravi ni ka e yaco*]. Sa duidui na sala e veikacivi kina na Kalou: dua tani ko Saula [Paula], duatani ko Pita, ka duatani talega koi keda. *E rawa talega me cakacaka lo ga na Yalo Tabu ena nomu bula mo kilai Jisu kina!* V. Ni oti ga ko ya sa tekivu me vunautaki Jisu ko Saula. E tamata vuku ko Saula ka ni vuli toro cake vaka Farisi [raica na Filipai 3: 1-21], sa tu vua na kila vakai VT, sa kai Roma, *ia na ka vou ga sa qai raica mai nai VT kei na nodrau sota ogo: ni sai Jisu ga e yalataki enai VT, ka sai Koya ga na Mesaia yalataki sa rawa kina na bula nida sa vakabauta.* Sa vakabauta dina sara ko Saula [*Saula na yacana vakaIperiu; qai yacana e muri*

ko Paula, yacana vaKirisi...na yaca vou sa vukea na nona kauta nai Tukutuku Vinaka ki na veivanua vou, kei na matanitu tani; vakaEsia kei Urope, raica na 13: 9]; sa tekivutaka e dua nai lakolako vou ni sa vakabauti Jisu. VI. Na veidigitaki sa vakayacora ko Jisu vei Saula/Paula sa qai kilai ga e muri na kena mana ka yacova na veitabatamata kece e vuravura ena gauna ko ya, sa tara yani na veikoro, na veitaba tamata ena gauna oqo kei na veigauna e muri mai.

B: Ai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula; ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuki [Penteteuch-pente-5, teuch- vakaro se lawa]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai vakatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka jalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same oqo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatanitu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matanitu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy –deut -2, nomy-lawa] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same oqo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame oqo. 6. Na Same 30 e tiko enai matai ni wasewase 1-41, sa no kina na vakasama ni Vakatekivu, na Kalou Dauveibuli, sa raica ni sa vinaka na veika kece e bulia ka vakakina na tamata sa buli me ucui Koya. Ia, sa lutu na tamata mai vua na Kalou, ka sa tekivutaka tale na Kalou na nona veivueti.*

B. Same 30: Me wasei vakatolu: 1. Tikina 1-5: ni yaco na leqa ka vakavurea na mate: sa kenai *sa ga* ni sa yaco mai na veivakabulai ni Kalou, me ia ga Vua na Kalou na veivakacaucautaki kei na vakavinavinaka ni sa sauma na masu. 2. Tikina 6-7 na lomaqa, na viavialevu, na vakau nona kei na nanuma ni sa daumaka tiko na bula, ni sa yaco na vutuniyau, ko sa vakanuinui ka vakararavi kina, sa vaka e dua ga na O e vakabuwawataka na rai. Me kua sara na rai tani, ia me ia ga na rai Vua na Kalou. 3. Tikina 8-12: ni yaco na leqa ka vakavurea na mate: me ia ga Vua na Kalou na veivakacaucautaki kei na vakavinavinaka ni sa rogoca na masu. E sega ni rawa na dro tale vua e dua me rawa kina na bula, me ia ga na dro Vua na Kalou. Me kua ni drotaki na masu, se na nona loloma, ka me tudei na bula ni masu kei na tikoga ena Nona loloma ena qai yaco kina na reki, ka me ia tikoga Vua na Kalou na veivakacaucautaki kei na vakavinavinakataki.

C. Ai Vakamacala me baleta nai Vakatakila:

[Mo raica vata kei nai Vakamacala ni Kosipeli nei Joni baleta ni ko Joni ga nai apositolo e vola ruarua nai vola: Nai Vakatakila kei na Kosipeli nei Joni]. *Nai vola ka vola ko Joni ena gauna ni nodra vakarararawataki na tamata eso baleta ga na nodra vakabauti Jisu Karisito. Sa nonai naki levu ga na Dauvolavola me vakayaloqaqataki ira na vakabauta ka vakadeitaka vei ira na nodrai Nuinui ko ya ko Jisu Karisito. Sa vakamasuti ira mera tudei ka kakua sara ni datuvu se soro koso veitalia ga na bibi ni nodra vakacacani se vakararawataki. Nai Vakatakila, ‘Revelation’ e vakadewataki mai na vosa vakirisi na ‘apokalupsis’ se ‘apocalyptic,’ e rua na vosa na ‘apo’ ‘tawase mai kina’ kei na ‘kalupsis’ e dua nai ubi [tutuvij] se ‘matavulo’ ka sa kenai balebale na ‘kena kautani nai ubi se matavulo’ se ‘sa na qai laurai na ka dina ka a vunitaki tu...sa qai vakatakilai! E tiko na mataqali vola vakaoqo enai VTM, na kenai vakaraitaki vinaka nai vola nei Taniela, kei nai VTV Nai Vakatakila kei na wase ni vola eso me vaka na Marika 13 kei na so tale. Sa matavulotaki tu ka sega ni rawarawa na kena wiliki. E na gauna ni valu e tiko na ‘vosa vuni’, e soli vei ira na sotia batikadi era sa kilavata, ke sega ni kila ko ira era sota vakasauri sa rawa nira lauvana. Ena gauna oqo eda vakayagataka na ‘password’ [vosavuni] ni da dolava na ‘computer’ se laki tauri lavo mai na baqe. Na nomu vosavuni [password] o kila ga ko iko, sega tale ni dua, sa vakakina na wilika na ‘apokalupsis’ se Nai Vakatakila meda kila na vosavuni [password]. Ko ira na wilika ena gauna ko ya era kila na vosavuni ka ni ra bula vata kei na Dauvolavola ena dua vata na gauna, dua vata na vanua, dua vata na veiliutaki vakavanua, politiki, vakalotu talega. Era kila vinaka na wilika nai vola kei na kenai balebale talega. E muri mai eda sa wilika nai veivola ka ra vola e so e ra bula ena gauna ko ya kei na nodrai tukutuku na turaga kei na marama lotu ka ra vakadewataka mai nai tukutuku. Eda sa tautauri mai vei ira ka tovolea me wilika nai vola vakaoqo me da kila na vanua e volai kina, gauna e volai kina, draki ni bula ena gauna ko ya, na bula vakapolitiki, vakamatanitu, veiliutaki, bula vakavanua, bula vakailavo, bula vakalotu [context] me rawa nida kila na vakasama e volai tu kina. E levu na vosa e tiko kina, e ubi kota me vakataki “Papiloni” ena Vakatakila [14:8] ko ya ko ‘Roma’. Ena vunitaki ko Roma ka volai ga me ko ‘Papiloni’, ia era sa kila tiko na vola kei ira na wilika! Me qarauni sara na kena wiliki ena veigauna kece. Dina ga ni levu nai vakamacala*

kei na kenai vakabalebaletaki na vei raivotu, na vosa e so e no kina, edua ga na ka eda kila, ena vuku ga ni vakabauti Karisito na Turaga, ena qai vakataucokotaka kina na Kalou na vuravura ogo. Sa na vakadrukai vakadua ko Setani, se na vunika, se nai valavalaca, sa nona ga na Kalou na vakarokoroko ni sa vakaduria na Vuravura Vou kei na Lomalagi Vou me nodrai tikotiko na tamata vakabauta. E a vola ko Joni nai apositolo ena nona tikovesu mai na yanuyanu ko Patimo rauta na 95 AD/ACE.

Na Vakatakila 5:1-14 *nai yaloyalo ni veibuli ena gauna e liu, sa vakayacori vei Jisu: na kacivaki me buli, se vakacerecerei-exaltation [5], vakarogotaki se soli yani-presentation [6], na soli ni kaukauwa sei tutuvakaturaga -enthronement [7], na Nona vakadeitaki-acclamation [8-14]. Eda raica eke e dua nai yaloyalo mai lomalagi, na milioni ni agilosu kei ira na yalosavasava era tu wavolita nai serau lagilagi ni Kalou kei na Lami, ko Jisu, sa tucake tale mai na mate. Era lagata na milioni na nodra sere ni vakaaleluya ka vakacaucautaka na Kalou kei na Lami. Ko ira na Serafimi kei na Jerupimi era kaya mai na EMENI ka ra cuva sobu na qase yalosavasava ka masuta ena vakarokoroko na Kalou kei na Lami. II. Na Lami ga, ko Jisu Karisito, sa kilikili me dolava nai vola ni tukutuku ni veigauna [tikina 1]; ko Koya ga sa tu Vua na lewa, [He is in control] ko koya ga ena vakatau Vua me sereka ka vakayacora nai otioti ni ka me yaco e vuravura kei lomalagi. Sa Nona ga na vakarokoroko kei na veivakalagilagi.*

D. Ai Vakamacala me baleta nai vola nei Joni: *Sa duidui sara na Joni mai na kosipeli suivata: Maciu, Marika kei Luke. Ko Joni e dua e voleka sara vei Jisu, “a sa vakararavi ena lomasarei Jisu, ...ko koya sa lomana ko Jisu.” [Joni 13:23]. Ko Joni sa vakabibitaka sara se O cei ko Jisu? ena gauna ni nona bula vakatamata kei na gauna sa volai kina na Kosipeli ogo. Baleta ni qai volai nai vola ogo ni rauta na 85-90 AD/ACE [qai volai sara e muri vei iratou kece na kosipeli] sa levu talega na mataqali vakabauta cala sa tauyavutaki ka vakatavuvulitaki ka so era muria. Sa tubu vakalevu sara nai le ni sega ni Kalou dina ko Jisu se sega ni tamata dina ko Jisu se ko Jisu e Kalou veimama ka tamata veimama. Ia ko Joni sa vakabibitaka sara ni ko Jisu e Kalou dina ka tamata dina talega. Sa sega ni ka ni kila ga vakavakasama, ia sa bibi sara na vakabauti Jisu se na nona veiwekani vata e dua kei Jisu me vakataki koya [Joni]. Ko Jisu vakai koya e tukuni koya ena 7 na vosa ‘Koi au’ [I am], na yaca e vakatokai koya kina na Kalou; ia e tamata talega, ni moce, kana, gunu se tagi, na tiki ni VT lekaleka taudua [Joni 11:35]. Ni da wilika nai vola ogo meda dau namaka talega ni koto kina na vakasama ni dau rua nai balebale ni veivakasama nei Joni [double meaning]. Sa matata sara ni naki bibi nei Joni ena nona vola nai vola mera vakabauta mera yaco kina mera luve ni Kalou [20:30-31]. [Nai vakamacala lekaleka me baleta na gauna e na tadrua ni VTM kei na VTV: Ena gauna ni cava nai vola nei Malakai ki na Maciu e rauta e 400 na yabaki vakacaca, ia e sega ni tiko enai VT na veivola eso e volai*

ena gauna oqo ka dau vakatokai na 'Deutronomicals' yacana vaKatolika nai veivola eso e vakabau me okati mei VT ena 1546 ena Council of Trent. Na Lotu riba tani [Protestants] eda vakatoka me Apocrapha' ka sega ni okati me vaka nai VT, ia me vaka e kaya ko Martin Luther, "sai vola yaga ka daumaka me wiliki". E vuqa na vosa enai VTV e tauri mai na veivola oqo. Ni da gadreva meda kila Vinaka na gauna e bula kina na Turaga ko Jisu, e Vinaka meda wilika na veivola oqo ka rauta e 13 nai vola: e rua na I kei II Makapisi...rawa mo wilika sara

Joni 21:1-19: E rua nai talanoa: **1-14:** A. **Sa kurabuitaki ni sa rairai oti vakarua ko Jisu, sa kaya tale eke ko Pita ni sa lesu tale ki qoli, na nona cakacaka makawa.** Eratou lewe 6 na muri Pita me la'ki qoli tale! Ea drava na bogi taucoko ka siga! Na vulagi ka tu e matasawa sa kaila yani me ratou viritaka na lawa ena yasana kadua, ka sa levu kina na ika e rawa. Sa duidui nai vakamacala ni 153 na ika sa rawa...e levu na kenai vakamacala, ia e na uasivi meda kila e rua na tikina oqo: 1. O koya e talanoa tiko e sega ni rogoi talanoa ga, ia ea raica se wilika sara tikoga na levu ni ika [eye witness]; 2. Na mata ni fika vaka Kirisi se vakaIperiu, e matanivola talega...; 3. meda vaqara tikoga! Ko Joni ga e kidava ni sai Jisu, me vaka ni a dua talega na cakamana vaka ko ya ea tiko kina, [Luke 5:1-11]. Eratou sa qai kila ni sai Jisu, ia eratou a rere ga ni vosa Vua. Ko Pita ga sa qalo yani ki vanua me sota kei Jisu. B. Sa vakarautaka ko Jisu nai katalau, na ika tavu kei na madrai. Sa lotutaka na kakana me vaka na Nonai vakarau ka sa qai vakadeitaka sara na nodratou kilai Koya na tisaipeli, [raica na Luke 24:13-49]. *Oqo nai katolu ni gauna me rairai kina ni sa tucake tale mai na mate!* Me vakavica beka na Nona vakaraitaki Koya ko Jisu ni sa tucake tale, me ratou na qai vakabauti Koya ka vakayacora na Nona veitalai? **Karua ni Talanoa: 15-19:** A. Sa rairai vakila ko Pita na nona malumalumu se cala, me vaka ni a cakitaki Jisu oti vakatolu ni bera ni tagi na toa. Sa veivakadeitaki ko Jisu ena Nona a tarogi Pita vakatolu se sa **lomani Koya se segai!** Matai ni taro: "...ko sa lomani [agape-loloma taucoko, soli bula taucoko] au vakalevu [dina, taucoko], **ka vakalailai ko iratou oqo se sega?** [Do you really [truly] love me? Karua ni taro, " ...ko sa lomani [agape] au se segai" [sa vakanamata taudua ga vei Pita...Do you love me]; Katolu, "...ko sa lomani [phileo-taleitaki koya, volekati koya, me loloma vaka na veitacini] au se segai? Are you even my friend? Vakavavalagi me vakaoqo: Do you truly love me? [Ko sa lomani au dina sara?]; Do you really love me [Jesus]? [Ko sa lomani au taucoko ena

nomu loloma?] Are you really even my friend? [Ko sa na yaco mo noqui tokani dina sara?] Kevaka sa lomani koya dina e dodonu me vakayacora na veitalai ka vakaroti taumada vua. Dina ga ni katakata ko Pita ena Nona tarogi koya vakatolu ko Jisu, sa dusia ni gadreva dina ko Jisu me vakadeitaki Pita, ni sa dina sara na nona lomani Koya taucoko...se ena nona bula taucoko. Ni sa dina, ka taucoko sara na loloma nei Pita, sa dodonu me lako yani ka tukuna na veivakabulai nei Jisu. B. Sa talei ni voqa tale vei Pita na veikacivi ka rogo taumada vua ena tolu na yabaki sa oti, ko ya ni na yaco me gonedau ni tamata. Me vaka ni a kaya vua ko Jisu, “Muri au!” [raica na Maciu 4:19, Luke 5:10 Joni 1:42]. Sa qai yali vei Pita na O ni nona cakitaki Jisu, sa veivutuni, ka sa vakadeitaki tale na nona bula, ka sa vakataucokotaki tale na nona muri Jisu, me kua tale ni nanumi ira na vo ni tisaipeli, se me kua ni vakawelea ga, ‘...a cava ogo vei iko, o iko mo muri au.’ Eda na vuli tikoga ena veikacivi ogo nei Jisu vei Pita. Sa vaka li ko ya na nona kacivi iko ko Jisu?

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods] mo rai kina; na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31.C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu.Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Cava/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataka ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature].K.Ia sa dei tu ni ogo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa.L. Sa kena gauna ogo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu , mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M.Na kena i ottioti mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena vaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /vaga ki nai vavakoso? N.Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.

VEIKAUWAITAKI A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili Meo [0405052007], kei Lisa Meo [0404902890]

49 Mina Road, Menai 2234, NSW